

Itt meg kell még jegyezni, hogy azon álladékok, melyekben a fentebbi próbák vétettek, többnyire magvetémlés folytán erdősültek vagy teljvetés útján erdősítettek; hogy azok eddig soha sem gyéritettek; emberek, elemek hatalma vagy rovarok által épen nem, vagy csak lényegtelenül károsítottak; hogy tehát a fák különböző száma az egykoru álladékokat illetőleg — csak a térségek eredetileg többé vagy kevésbé sűrű erdősülésének vagy erdősítésének következtése.

(Folytatása következik.)

Az urbéri faizás megváltása ügyében.

Irta Helm Ervin.

Az úgy nevezett szabad urbéri faizás hátrányai t. olvasóink talán egyike előtt sem ismeretlenek. A magyar erdőszeli gazdaság e rákfenejét t. szaktársaink mindenike saját tapasztalásából ismeri; ki többé, ki kevésbé. — De épen ez okból hiszem, hogy e lapokban kell és lehet legjobban ezen országosan, különböző árnyalatokban elterjedt rozsról értekeznünk — annak okszerű elhárításáról nézeteket s véleményeket cserélnünk.

Legyen szabad először is azon többféle kárt tárgyalnunk, mely az erdőbirtokost e szolgálatom folytán érheti. Erdei fatermésének nagy részét veszíti az, s e veszteség őt többé kevésbé súlyosan sújtandja. Legkevésbé érzendi e bajt a gyéren népesedett vidéken fekvő terjedt rengetegek biotokosa; a hol az elszáradt és vészfák, valamint a csekélyebb, földön heverő galyfa is bőven elégséges a nevezett szükséglet fedezésére. Legtöbbet szenved általa a sűrűn népesedett vidék csekély térségű erdeinek ura, hol a fa-jogosultak szükségletét csekély értékű fekfával nem lehet fedezni; a hol erre az összes erdőbirtok folytonos termése is alig elegendő. Ott azután a lelkiismeretes erdőbirtokos részére nem marad egyéb hátra azon szerencsénél, az erdő ápolását és védelmét mások hasznára saját költségén eszközölhetni. — Gyakran mesélik azonban, hogy az erdőbirtokos fogyasztó társaival vetélkedve annyit s addig vágat az erdőben a mennyit s a meddig lehet; míglen az a közjó rovására véglegesen elpusztul.

A második hátrány, mely e szolgálomból a birtokosra háramlik, a védszemélyzet ez okból való szaporításának szükségéből ered. Annyi hivatlan vendéget, ki is gyakran inkább gazdának akarna tekintetni, rendben tartani s alkalmilag ránczba szedni, tekintettel főkép erdőszeti törvényeink hiányos voltát, igen bajos feladat, mely még számosb védszemélyzet mellett sem sikerül teljesen.

A fentebbiekből következik azután, hogy az erdőbirtokost e szolgálatom folytán még a kártevők minden nemei is bántják; az által az erdők termőtehetségét gyakran tetemesen alább szállítván.

Végül arról sem lehet megfeledkeznünk, hogy e szolgálatom az erdei gazdaság szabad és okszerű kifejlésének sok irányban utjában áll. Így például: előnyös lehetne, bizonyos erdőterületet kevés de nagyobb üzemrészre osztani; igen de a sok községnek urbéri faizásra való joga számosb kis üzemrész képzését teszi szükségessé s a t.

Hogy tehát e szolgálatom eltörlése, megváltása, minden erdőbirtokosra nézve igen kívánatos, sőt hogy az a magyar erdőgazdaság emelésére okvetlenül szükséges, az minden kétségen kívül áll; a megváltás eszközlésének módja azonban annál érettebb megfontolást igényel.

E részben leginkább tekintelbe kell vennünk:

- 1) a fa minőségét, melyet a volt alattvaló az erdőbirtokostól jogosan követelhet;
- 2) a neki ebbeli jogosultsága folytán járó fa mennyiséget; és
- 3) pedig a módot, melyen e jogosultságát gyakorolnia szabad.

E három pont egyikét sem tárgyalja a törvény elég világosan és megsabottan s így nem marad egyéb hátra mint a legtöbb ebbeli esetben az eddigi szokást venni tekintetbe.

Ad 1. Az átadandó fa minőségét illetőleg törvény szerint az alattvalónak joga volt a háza és istállója tetejére szükségelt épületi fát (kivéve azonban a deszkát és zsindelet), és tüzelőfát, de semmi szerszámfát sem követelnie.

Az erdők fontartására czélzó törvényeket szükségkép alaptörvényekül tekintvén, azok értelmében a faizási szolgálatom sem terjedt ki egyébire és többre, mint a mennyit az illető erdőben annak okszerű kezelése mellett az évi vágások szolgáltatni képesek, s illetőleg a mennyi feküfa az erdőben találtatik.

Az alattvalónak tehát nincs joga a szükségelt fát szabálytalan

szállaláskép az egész térségen szanaszét vágnia, hanem be kell érnie avval, a mi az évi vágásból telik.

Ad 2. Még kevésbé határozottan nyilatkozik a törvény az alattvalónak járó fa mennyiségéről. Az épületi fát illetőleg az csak azt mondja, hogy a birtokost nem lehet arra szorítani, mikép az eddig szolgáltatott mennyiségnél többet adjon; az átengedendő tüzelelőfa mennyiségéről azonban a törvény egészen hallgat.

Pedig azon kérdésre: mennyi tüzelő fát igényelhet a volt alattvaló földesurától, nem könnyű a felelet, miután e részben a szükséges adatoknak többnyire hiányában vagyunk.

A földmives évenkénti tüzelőfa szükséglete részint az égaljtól részint meg annak kisebb vagy nagyobb háztartásától függ; van olyan kisebb gazda a ki évenkénti 6—9 szekér fával beéri, miglen a gazdagabb, több cseléddel s vonómarhával ellátott 30—40 szekérnyit is feltüzel.

E részben tehát az eddigi szükséglethez alkalmazni a törvényt, adatok hiányában nem könnyű, de nem is volna méltányos, a jogositottat minden esetben a jövőre nézve is annyi tüzelő fában részesíttetni, a mennyit az eddig felhasznált.

Az erdők irányában való igények ugyanis naponta öregbednek, az erdőtérsege pedig szüntelen apad. A faemésztők mindenike, a legyszerényebb szobácska lakosától kezdve egész a nagyszerű vasgyárak tulajdonosáig, a tüzelő szerek haznátában lehetőleg szorítja meg magát; miért ne követelhetnök tehát a közjó érdekében ugyanazt a földmivestől is, még pedig annyival inkább miután jól tudjuk, hogy az a fával mai napig a legtöbb esetben igen pazarul szokott bánni. Néki az a vágáson és fuvarozáson kívül semmijébe sem kerülván, igen változó is szokott lenni; csekélyebb értékű fanemeket, például: rezgő nyárfát, veres berekenyét el sem fogad, sőt még a bikkfát is, ha göcsös, vagy roszul hasad, csak kényszerítve fogadja el s így sok helyütt nem egy és száz öl fa rothad el, a melynek a városi lakos, a ki a fát pénzért veszi, ha megkinálnák vele, igen nagyon is meg tudna örülni.

Az tehát épen nem méltánytalan követelés, hogy a jogositottak faszükségletüket illetőleg a jövőben szintén némikép megszorítsák magukat.

E szükséglet szoros meghatározása jelenleg még kevés jelentőséggel bir ugyan erdődús és gyér népességű vidékeken, a hol az úgy sem igen értékesíthető feküfa oly mennyiségben található, hogy annak

egész tömegét a jogositottak úgy sem bírnák feltüzelni; annál fontosabbá válik azonban e szükséglet pontos megálapítása ott, hol a sűrűbb népesség az erdők összes fatermését veszi igénybe.

Senki sem foghatná követelni, hogy ez esetben az erdőbirtokos csakugyan saját erdejéből ne élvezhessen fát, hanem annak egész termését évenként ingyen engedje át másoknak.

Talán nem volna igazságtalan, ha a jogositottak mint legtöbbré, az illető erdő folytonos évi termésének felére utaltatnának, a második fele minimumkép a birtokos szabad rendelkezése alá bocsátatnék. Az erdőbirtokos ugyanis tagadhatlanul ugyan annyi joggal bír saját erdei használatára nézve minden egyes jogositottal szemben, mint az utóbbi maga; s így erdeinek terméséből legalább is annyit követelhet, mint az összes jogositottak együttvéve. Megjegyzendő azonban, hogy e felezést csak is azon esetre hozzuk indítványba, ha a jogositottak jelen faszükséglete csakugyan az illető erdő összes termését elnyelné. Ez tehát a jogositottak követeléseinek legtöbbszörét, s annak legkevesebbszörét képezné, a mi a birtokos részére fennmaradhatna.

A famennyiség, mely a fentebbiek szerint a volt alattvalókat méltányosan illehetné, az égalj s az erdőtértség és népesség közti arány szerint igen különböző lehet, s ezen szolgalmog megváltására nézve általános mértéket megállapítani helyesen nem lehet; nézetünk szerint az csak a vidékenként uralkodó viszonyok szoros tekintetbe vételével eszközölthetnék, mindig föltéve, hogy e számítás tényezőiből a tüzelő szerrel való okszerűbb gazdálkodás el ne hagyassék.

A faizás eddigi gyakorlatának módját szintén nem annyira a törvény határozta meg mint inkább a szokás.

Az erdőgazdászatok többé vagy kevésbé rendezett állapota szerint az alattvalók is faizási szolgalmuk gyakorlatában több vagy kevesebb rendre voltak utalva.

A rendezettebb uradalmak nagyobb számánál az alattvalók a faizásra nézve a hét bizonyos napjaira s az erdei hivatal által kitűzött helyekre s általában arra voltak utalva, hogy e részben az illető erdőségi személyzet rendeleteihez tartsák magukat.

E szolgalmog megváltásának módját a fentidézett cs. Pátens föltétlenül bizonyos erdő rész átengedése által rendeli eszközöndőnek s nem lehet tagadni, hogy ezen elv okszerű és méltányos alkalmazása a legtöbb esetben fog mind két részre kieligítő s megnyugtató eredményre vezetni.

Vannak ugyan kivételes esetek, a hol e szolgalmat a birtokosra nézve előnyösebben egyéb miveltési osztályba tartozó földek átengedése vagy pénz által lehetne megváltani. Az utóbbi módon, ha a törvényesen megállapítandó évi járandóság pénzbeli értéke kamatul tekintetnék, melynek megfelelő tőkété képezné a megváltási összeget. A megváltás e módja főképp kisebb erdőbirtokosokra nézve birna előnnyel, kik erdejök fatermését saját gazdaszatukban vagy valami gyári üzletben hasznosíthatnák, és csak sajnálni lehet, hogy ez ut el van előttök vágva.

Igaz ugyan, hogy ez esetben szükséges volna, mikép a jogsultaknak alkalmuk legyen, faszükségletök más uton való kielégítésére; mert a szükség törvényt bont- különben erdejüket különféle kártételek ellen megóvni aligha képesek lennének.

Tagadhatlan, hogy a bizonyos erdőterület átengedése általi megváltás, melynek évi termése a községenként vagy vidékenként törvényesen megállapítandó évi járandóságnak felel meg, inkább csak nagy kiterjedésű erdőségek s egész uradalmak birtokosai érdekeit elégítheti ki.

E részben a következőkre bátorkodunk figyelmeztetni.

Gyakran fog beállani azon eset, hogy a nagybirtokos több községek faizási szolgalmát kell hogy megváltsa, s ekkor igen tanácsos lesz az egymással határos községeknek átengedendő erdőrészeket egyetlen egy összefüggő tagban kiadni; ez által nem csak a községi erdők gazdaszatának az állam által gyakorlandó ellenőrzése válnék könnyebbé, de a nagybirtokos erdei is sokkal kevésbé volnának kitéve a károsításnak, mintha az egyes községek erdei szigetenként volnának szétszórva a főbirtokos erdejében. Tanácsos volna továbbá a károsítások megelőzése tekintetéből oda törekedni, hogy az urasági erdők a helységekől távolabb maradjanak, s azok tőszomszédságába a községi erdők jussanak, s hogy a községek ne legyenek kénytelenek saját fájukat az urasági erdőn keresztül szállítani.

Végül tekintetbe volna veendő, hogy a külkereskedésre nézve előnyösb fekvésű erdők az uraság számára tartassanak meg, miután a községek erdei csak azok saját házi szükségletei fedezésére valók lévén, a fát a községi határon túl vinni nem igen lesz módjukban, míglen az uraság gyakran fog azon helyzetbe jutni, erdőterményeit értékesített távol piacokra szállítani.

Ezen különféle gyakran egymással ellenkező tekintetek s az átengedendő erdő azon főkélléke, hogy az évi járandóságnak megfelelő

termést adjon, a községi erdő helyes kihasítását sok esetben igen bajossá fogja tenni. Legtöbb erdeink jelen állapotánál fogva igen gyakori lesz az eset, hogy bizonyos erdőterület, ha mostani erdőszűlségét tekintjük, a megfelelő termést nem adhatja; ha azonban termőképességét vesszük számításba, könnyen meggyőződhetünk, hogy e terület a kívánt famennyiség termesztésére okszerű kezelés mellett a jövő fordában csakugyan elegendő lesz.

Ez esetben a jogosultak a jelen forda leteltéig a csekélyebb termés fejében kártalanítást igényelhetnek, a melyet pénzben szolgáltatni az uraságok érdekeinek leginkább felelne meg.

Mert a jelenlegi kisebb termést nagyobb terület kihasítása által kiegyenlíteni, az erdőbirtokos örök időre való károsításával egyjelentésű lenne; e kiegyenlítést pedig úgy eszközölni, hogy az első forda alatt a hiányzó fát az uraság erdejéből vág hassa a község, az az előbbinél még rosszabb volna, miután az anynyit jelentene, mint nagy áldozatokkal még sok időre a régi rendezetlen állapotban maradni. Történjék azonban e megváltás bármi uton, véleményünk szerint a következő alapelvek lennének tekintetbe veendőek:

- 1) a jogosultak illetősége községenként vagy vidékenként alapítások meg, s ezek ez szerint elégitessenek ki;
- 2) hogy e községek a megváltás napjától fogva soha semmiféle igénnyel se léphessenek fel az urasági erdők irányában;
- 3) hogy másféle megváltás, mint erdőterület általi, csak akkor engedjék meg, ha a jogosultak faszükségleteik fedezését az urasági erdőn kívül is eszközölhetik;
- 4) hogy e szolgálat megváltásánál a volt alattvalók részéről a faizás fejében szolgáltatott favágás és fuvar kellő számításba vételessék és
- 5) hogy a jogosultak faszükséglete az égálj s a többi befolyásos körülmények tekintetbe vételével, a fával való okszerű gazdálkodás alapján számítassék ki.